

LANDSBYGDENS BOSTADSPROBLEM

BEDÖMT MED HÄNSYN TILL LANDSBYGDENS AVFOLKNING

Av riksdagsmannen hemmansägaren MARTIN SKOGLUND, Doverstorp

DET har funnits tider, då jordbruksromantiken blommat för fullt och förvärvet av en stuga på landet, med eller utan några tunnland jord, framstälts som en så stor lycka, att man frågat sig huruvida något av det förlorade paradiset dolde sig bakom stuguknuten. Denna sorts romantik har efterlämnat en del skrämmande exempel, varav de mest avskräckande torde kunna lokaliseras till de norrländska kolonaten.

Nu få vi se till, att vi icke äro på väg att slå över i motsatt riktning. Jordbruket och kanske icke minst jordbrukarhemmens arbete utföres många gånger under svåra förhållanden, varför de mörklagda skildringar, vi tid efter annan få från detta arbetsområde, äro nyttiga tankeställare för att driva fram önskvärda förbättringar. Vi ha dock ingen anledning att svartmåla så kraftigt att det skrämmer bort ungdomen i onödan. Samma är förhållandet beträffande landsbygdens bostadsförhållanden, vilka f. n. äro föremål för stor uppmärksamhet från skilda håll och dessutom gett stoff till en ordrik författares fantasifulla skildringar. Det är mycket som brister, när landsbygdens bostadsbestånd utsettes för en noggrann syneförrättning. Men innan vi utan vidare döma bort en stor del av landsbygdens bostäder, bjuder klokheden att man tänker över, både varför dessa bostäder hållas så dåligt som skett och sker och var människorna, som bo i dem, skola kunna beredas bättre bostäder. Först om så sker, torde sikten klarna.

När orsakerna till landsbygdens dåliga bostäder skola anges, nämnas vanligtvis bristande ekonomiska möjligheter för tusentals lägenhetsägare, slentrian och liknöjdhet hos dem, som bebo lä-

genheterna, oginhet hos mäktiga jordägare o. s. v. Var och en talar i regel om de orsaker, han anser sig ha lättast att konstatera, men förbiser oftast, att bakom det hela finnes också något annat och mycket väsentligt, som förlamar handlingskraften och minskar lusten att lägga ner pengar och arbete antingen på genomgripande reparationer eller på ombyggnad av landsbygdens äldre bostadsbestånd. Stora delar av landsbygdens folk äro nämligen i uppbrottsstämning. Man har på känn, att många av de nuvarande bostäderna komma att inom en icke alltför avlägsen framtid överges av sina innehavare och skatta åt förgängelsen. Det är dessbättre inte tvunget att alla de, som nu överge stugorna därute i backarna, flytta till städerna, men de vilja i alla händelser fram till stora vägen, där person-, kött- och brödbussarna gå fram, där det går att få elektriskt ljus, telefon m. m. och där det kanske också ges möjlighet att tillsammans med andra fastighetsägare eller genom samhällets försorg ordna vatten och avlopp.

Av kostnadsskäl och på grund av svårigheter att åstadkomma tomtmark m. m. kan denna nybyggnadsverksamhet icke forceras hur mycket som helst. Därför måste denna överflyttning från det äldre till det nyare bostadsbeståndet draga ut över en rätt lång tidsperiod. Under mellantiden bor man kvar i stugan där uppe vid skogskanten. Det kan också hända, att ett par gamla stanna kvar, när de unga flytta fram till samhället. Men underhållet av huset blir i underkant. Om hälsovårdsmyndigheterna äro energiska, avhjälpas de svåraste bristerna eller också nödgas man överge bostaden och söka sig en annan. Men då uppstår frågan: var finna en annan bostad och finnes den till ett pris, som är överkomligt? Detta spörsmål är oftast svårlöst, och inför bristen på moderna och samtidigt billiga bostäder få hälsovårdsmyndigheterna ej sällan slå till reträtt.

Jag tror att den utveckling, jag här mycket kortfattat skisserat, är riktig. Ett beaktande härav gör det lättare att förstå, varför en del av landsbygdens bostäder underhålles så bristfälligt som nu i många fall sker.

Många människor med små inkomster komma i en svår belägenhet, när backstugorna och torpstugorna inte längre stå till förfogande. De nya hus, som byggas, bli så pass dyra, att amorteringen eller hyran illa harmonierar med landsbygdsbefolkningens låga inkomster och smala marginal för hyran. Vi skola icke heller bortse ifrån, att åtskilliga människor, vilka varit

vana att bo för sig själva, icke minst äldre personer, med olust tänka på att nödgas få sin rörelsefrihet beskuren av andra, närboende människor och därför dröja kvar i fallfärdiga stugor längre än de behöfve, till stort bekymmer för anhöriga och fattigvårdsmyndigheter. Man torde icke göra sig skyldig till något större misstag, om man utgår ifrån att det är åtskilliga representanter för den sistnämnda kategorien, som Lubbe Nordström besökt under sin beryktade hundramilafärd genom Sverige.

Landsbygden har f. n. ett procentuellt avsevärt mycket större antal åldringar och mindre arbetsföra personer att härbärgera än städerna; proportionen åldringar är ungefär 10 : 7. Det ser ut som om den moderna stadsvåningen saknar utrymme för de gamla! Ställa vi allt för stora fordringar på backstugorna och hyreslägenheterna vid gårdarna, driva vi förmodligen bort deras nuvarande innehavare. En bättre bostad och en bostad till överkomligt pris kunna de knappast beredas i staden, kanske inte heller framme vid industrisamhället, där barnen oftast bo.

Socialministern har genom särskilda utredningsmän sökt få fram förslag till särskilda pensionärsbostäder, vilka skulle uppföras av kommunerna. I själva tanken ligger det mycket tilltalande. Men det konkreta förslaget, som f. n. är ute på remiss, är icke särdeles lockande vare sig för skattebetalarna eller för dem, som skola bo i hemmen. 20 kvm. golvyta och en årlig kostnad pr lägenhet av 400 à 500 kr. är vad som ställes i utsikt. Siffrorna torde tala ett tydligare språk, om man samtidigt erinrar om att på flera håll i vårt land 500 kr. betraktas som ett skäligt arrende för en tjugutunnlands gård, och att jordägaren då är skyldig hålla arrendatorn med bostadshus, ekonomibyggnader och vedbrand. Det säger sig självt att pensionären icke förmår betala en hyra, som svarar mot byggnadskostnaderna, utan att en avsevärd subvention måste till.

I ett sådant läge, med byggnadskostnader som lägga hinder i vägen för en stark forcering av nybyggnader, torde det vara riktigare att på ett sansat sätt rådås vid om ett nödortfigt förbättringsarbete av någorlunda välbelägna bostäder än att genom någon Goebbelspropaganda skrämma fastighetsinnehavarna till att riva eller stänga de nuvarande bostäderna. Staten har under senare år redan anslagit över 50 milj. kr. till förbättringsbidrag på landsbygden. Det finnes följaktligen en icke ringa erfarenhet att bygga vidare på. Mot användningen av detta anslag har den an-

märkningen oftast framkommit — säkerligen ibland med fog — att reparationerna icke utförts tillräckligt grundligt, eller att det varit bättre med en om- eller nybyggnad o. s. v.; det är hälsovårdsnämndens och kontrollerande myndigheters sak att tillse, att anslagna pengar användas på ett klokt sätt. I nuvarande läge torde det få anses fullt försvarbart att beträffande ett bostadsbestånd, om vars framtida behövlighet tvivel i många fall kan råda, nöja sig med icke alltför kostbara reparationer, givetvis under förutsättning att en ur hälsovårdssynpunkt acceptabel bostad kan erhållas. Detta kan vara rationellare än att för dyra pengar bygga smått och dåligt. Ty inom en icke alltför avlägsen framtid kunna familjer, och framför allt familjer med barn, komma att kraftigt reagera mot att bo i de i fråga om moderna bekvämligheter väl utrustade, men beträffande golvyta vanlottade lägenheter, som nu synes vara det sista skriket. Skulle en så förnuftig uppfattning komma att göra sig gällande och ekonomiska möjligheter finnas för åstadkommande av bättre familjebostäder, borde de nu »moderna» lägenheterna med fördel då kunna upplåtas till pensionärer eller ensamstående och på detta sätt ersätta de nuvarande backstugorna.

Jordbrukets lönebostäder och böndernas egna bostäder äro ett kapitel för sig.

När det gäller lönebostäderna, har åtskilligt försummats. Statsmakterna ha på olika sätt sökt påverka utvecklingen till det bättre. Det pågår sedan några år tillbaka ett upprustningsarbete av stora mått på detta område. Men även här är det i viss utsträckning fråga om bostäder, vilkas framtida öde är osäkert. Den rationalisering, som med våldsam kraft tvingar sig fram, och nödvändigheten för jordbruket att pressa ned produktionskostnaderna måste säkerligen leda lill att antalet anställda och därigenom även behovet av bostäder ytterligare minskas.

Beträffande jordbrukarnas egna bostäder är bristen på kvinnlig arbetskraft en starkt pådrivande faktor vid förbättringsarbetet. F. n. finnes det också ett påtagligt intresse för att så långt ekonomien tillåter modernisera bostaden och förse denna med nutida bekvämligheter.

Mycket kan göras för att förbättra bostadsförhållandena utan att det kostar några stora pengar. De liknöjda böra bearbetas att hålla sin bostad i ordning; många småreparationer kunna utföras utan anlitan av särskilda yrkesmän; en god propaganda i hem-

vård kan betyda mycket o. s. v. Det stora flertalet av landsbygdens lägenhetsägare har i gärning visat, vad duktigt folk kan åstadkomma även med begränsade medel. Unga arbetsföra och ambitiösa människor ha dessutom icke ringa möjligheter att med hjälp av egnahemslån, sparbankslån o. s. v. kunna på relativt goda villkor anskaffa kapital för att bygga sig en god bostad. Framförallt få vi akta oss för att främja en sådan mentalitet, som kom till uttryck, när en icke alltför energisk person tillfrågades av hälsovårdsnämnden, varför det icke var bättre rengjort vid det lilla hus, som förekommer ute på landsbygden och som Lubbe Nordström så frossande skildrat vid sitt besök i Blekinge; vederbörande lägenhetsinnehavare tog sig en funderare och så svarade han: ja, jag måste nog säga till kommunalordföranden att det blir gjort. För människor med sådan mentalitet kunna rättorna även i framtidens idealstat dansa på bordet.

De sista årens stigande byggnadskostnader ha emellertid på ett fullständigt skrämmande sätt ökat avståndet mellan jordbrukets produktpriser och utgifterna för jordbrukets byggnader. Den för icke så länge sedan avgivna egnahemsutredningen lämnar lättfattliga exempel härpå. Det belopp på 9,000 kronor, som vid arrendeegnahemsverksamhetens tillkomst år 1934 beräknades komma att åtgå för ett arrendeegnahems bebyggande och iordningsställande i övrigt, hade för de år 1937 upplåtna lägenheterna mer än fördubblats. Dessa kostade nämligen då 19,800 kronor. Även om kvaliteten på byggnaderna något förbättrats, är det en våldsam fördyring.

En påtaglig brist råder på kunniga arkitekter och byggnadstekniskt utbildade ingenjörer, som kunna stå landsbygdens bostadsbyggare till tjänst. Städernas byggnadsverksamhet har gett större förtjänster även för dessa fackmän. Hushållningssällskapen i flera län äro mycket intresserade av att anställa byggnadskonsulenter, men de ha avvaktat resultatet av egnahemsutredningen — om denna med sitt förslag om egnahemsverksamhetens förstatligande bäst främjar bostadsbyggandet är dock högst tveklaktigt. Synnerligen angeläget är att utbilda yrkesmän — både högre och lägre — som på ett förståndigt och ekonomiskt klokt sätt kunna biträda vid saneringen av landsbygdens bostäder.

Goda bostäder äro av utomordentligt värde. De påverka hälsotillståndet i gynnsam riktning, öka trevnaden i samhället och —

vill man hoppas — bidra att bevara hemmet som en centralpunkt för familjemedlemmarna. Statsmakterna ha gjort mycket för att höja vårt folks bostadsstandard och bära icke heller försumma något i fortsättningen. Men de måste handla med blicken öppen för den befolkningsförflyttning, som pågår. De ha små möjligheter att hindra backstugornas innevånare att flytta sina bopålar till annan plats, men de kunna göra åtskilligt för att påverka dem att icke överge landsbygden utan stanna, när de nå stora landsvägen eller möjligen industrisamhället.

Även om det är angeläget med krafttag i bostadsfrågan, bära vi akta oss för att handla i någon sorts panikstämning. Vi veta icke, huru de åtgärder, som vi hitintills vidtagit, om några år komma att bedömas. Domen över dem, som på 54 eller 56 kvadratmeter golvyta lyckades åstadkomma en lägenhet på två à tre rum jämte nödiga biutrymmen och i den lägenheten stoppa in en familj med 6 à 7 barn, torde inte bli alltför mild. Redan finnas de, som fråga, vad det är för finess att ha en matplats, där bara halva familjen får rum att äta, medan de andra under måltiden måste föra en ambulerande tillvaro.

Vågar man tyda det allt starkare intresset för hem- och bostadsfrågor som begynnelsen till ett lika starkt intresse för hemmet och familjen, då är nationen att lyckönska. Längtan efter ett eget hem är sunda människors naturliga arvedel, och den stigande giftermålsfrekvensen är kanske, när allt kommer omkring, ett bevis för att vår ungdom är frisk och stark. I så fall tror jag också, att den kommer att lösa sin bostadsfråga på ett förnuftigt sätt utan allt för mycket debatterande. Hemmet blir dock till sist ett uttryck för människorna, som bilda detsamma.